

ASHAB-I KEHF (MAĞRA YÂRAANI) VAKIFLARINA DAİR ORJİNAL BİR BELGE

Mithat SERTOĞLU

(Ephesus) Efes'in Yedi Uyuyanları Kuran-ı Kerim'de Ashâb-ı Kef = Mağara Yârârı diye anılır.

Mağara Yârârı meselesi hakkında batı bilginlerini yaptıkları incelemelerin sonucu şöyle özetlenebilir :

Efes şehrinde Roma'nın putperestlik devrinde, o zamanlar tek tanrıya inancı telkin eden bir din olan hıristiyanlığı kabûl etmiş bir kaç genç, artık putlara tapmak istemezler. Şehirden kaçarlar ve yanlarından ayırmadıkları bir köpekle beraber bir mağaraya sığınır. Orada kendilerini uyku basar, çok geçmeden bir gün putperestlerin hükümdarı Dakyus (Dakyanus) maiyeti ile birlikde onları yakalamak için mağaranın kapısına kadar gelirse de, içeri girmeleri mümkün olmaz. Hükümdar da, gençler açlıktan ölsün diye mağaranın kuzeye bakan tek kapısını ördürür. Sonraları bu olay unutulur. Bir gün, bir sürü sahibi mağaranın giriş kapısını örten duvarı yıkmak için işçi gönderir. Buraya koyunları için bir ağıl yaptırır. İşçiler ise, uyuyan gençleri fark etmezler. Bu gençler, Allahın tayin ettiği saatde uyanırlar. Henüz uğramış oldukları tehlikenin korkusu içindedirler. Çünkü, aradan pek uzun bir zamanın geçtiğini bilmemektedirler. İçlerinden birisini ekmek alması için şehre gönderirler. Ekmekci, gencin verdiği eski parayı almak istemez ve onu hükümdarın huzuruna götürür. Orada herşey anlaşılır. Gençler, 309 yıl uykuda kalmışlardır. Bu müddet içinde putperestliğin yerini hıristiyanlık almıştır. Hükümdar bu

olaya pek sevinir. Çünkü gencin sağlam çıkagelişi, bazı kimselerin şüphelendiği bir inanışın, yani vücudların da ruhlarla birlikde geri döneceği (Ba'sü ba'del-mevt) hakikatının delili olmuştur. Genç mağaraya döner dönmez hemen arkadaşlarıyla birlikde tekrar uykuya dalar. Buraya bir mabed yapılır.

Bu rivayete göre putperest hükümdarın Deçyus (249-251) ve hıristiyan hükümdarın ikinci Teodosyus 403-450 olması gerekmektedir¹.

Bu hususda doğu kaynaklarının en derli toplusu olan namı Taberî tarihinde ise Mağara Yârârı hakkındaki rivayetlerin özeti şöyledir :

Hazret-i İsa'nın Havarî'lerinden biri adı geçen şehre gider. Şehrin kapısında her girenin önünde secde etmesi gereken bir put görür. Bundan dolayı şehrin dışında kalır ve bir hamama tellâk olarak kapılanır. Hamamda din telkini yapar ve gençleri hıristiyanlığa teşvik eder. Bir gün hükümdarın oğlu hâfif meşreb bir kadınla hamama girerken Havarî kendisine bunun doğru olmadığını anlatır ve bu fikrinden vazgeçirir. Başka bir defasında ise bu müdahalesi fayda vermez. Lâkin, Cenab-ı Hak günahkârların her ikisini de hamamda helâk eder. Hükümdar, olayı duyunca Havarî'nin tevkifi için emir verir. Bunun üzerine Havarî, hıristiyan ettiği gençlerle birlikde yanlarında hıristiyan ettiği bir çiftci arkadaşları ve onun köpeği bulunduğu halde mağra

1) A. J. Wensinck, *Is. An. s. 371-373.*

ya sığınır². Mâceranın sonu, aşağı yukarı aynıdır.

Doğu kaynakları genellikle Mağara Yârânının adlarını şöyle sıralamışlardır :

Yemlihâ, Mislinâ, Mekselinâ, Mernûş, Debernûş, Şaznûş, Kefestatyûş ve köpekleri Kıtmir.

Kur'an-ı Kerim'de ise kısaca şu şekilde anlatılır³ :

Bir kaç genç, mağaraya sığınmış ve :

— Rebbimiz, katından bize rahmet ver ve işimizde başarılı kıl. Demişlerdi. Mağaranın içinde onları yıllarca uyuttuk. Sonra, iki taraftan hangisinin beklediği neticeyi iyi hesaplamış olduğunu belirtmek için onları uyardırdık. Ey Muhammed, onların olayını bir gerçek olarak anlatıyoruz. Onlar, rablerine inanmış bir kaç gençti. Hidayetlerini arttırmış ve kalplerini pekleştirmiştik. Durup :

— Rebbimiz, göklerin ve yerin rabbidir. Onu bırakıp başka bir tanrıya yalvarmayız. Yoksa and olsun ki bâtil söz söylemiş oluruz. Şu bizim milletimiz Allah'ı bırakıp başka tanrılar edindiler. Onların gerçek olduğuna açık delil getirmeleri gerekmez mi ?

Allah'a karşı yalan uyduranlardan daha zalim kimdir? Demişlerdi.

Kendilerine :

— Siz, onlardan ve Allah'dan başka tapdıklarından ayrıldınız. Bunun için mağaraya girin ki rabbiniz size rahmetini yaysın ve size işinizde kolaylık göstere. Denildi. Baksaydın güneşin mağaralarının sağ tarafından doğup sol tarafından battığını, onların da mağaranın iç tarafında olduğunu görürdün. Bu, Allah'ın mucizelerindedir. Allah'ın doğru yola getirdiği kimse, hak yolundadır. Kim sapıtırsa artık ona, kendisini doğru yola götürececek bir

rehber bulamazsın. Mağara Yârânı, uykuda oldukları halde baksan onları uyanık sanırdın. Biz onları, sağa ve sola döndürmekdeydik. Köpekleri dirseklerini eşiğe uzatmıştı. Onları görseydin, için korku ile dolar, geri döner kaçarydın, birbirine sorsunlar diye onları uyandırdık. İçlerinden biri :

— Ne kadar kaldınız ? dedi.

— Bir gün veya daha az müddet kaldık. dediler.

— Ne kadar kaldığınızı rabbiniz daha iyi bilir. Paranızla birinizi şehre gönderin. En iyi yiyeceklere baksın ve size getirsin. Orada nazik davransın. Sakın sizi kimseye haber vermesin. Dediler. Çünkü, onların sizden haberi olacak olursa ya taşlayarak öldürürler veya kendi dinlerine döndürürler ve bu takdirde asla kurtulamazsınız.

Böylece, Allah'ın sözünün gerçek olduğunu ve kıyametin kopmasından şüphe edilemeyeceğini bilmeleri için insanların onları bulmalarını sağladık. Netekim halk, onlar hakkında çekişip duruyor :

— Mağaralarının önüne bir bina kurun. Diyorlardı. Oysa, rableri onları çok iyi bilir. Tartışmayı kazananlar :

— Onların mağaralarının önünde mutlaka bir mescid kuracağız. dediler. Karanlığa taş atar gibi :

— Mağara Yârânı üçdür, dördüncüsü köpekleridir. Derler yahud :

— Beşdir, altıncıları köpekleridir. Derler. Yahud da :

— Yedidir, sekizincileri köpekleridir. Derler sen de ki :

— Onların sayısını rabbim en iyi bilir. Onları pek az kimseden başkası bilmez.

2) Taberî tarihi tercümesi, M.E.B. yayını C. I, K. III, s. 920 v.d.

3) Kehf sûresi, âyet 10-26.

دکر اولان اوقاف اصحاب کھف شریف مرحوم و مغفور سلطان عبدالرحمن
 و صف ایدب سر بشتک طریقتہ تصرف اولنما سن شرط ایدب صکرہ امرانہ ذوالقاری
 والی اولد قلمی برقرار سابق و فقیہین مقرر دوتب تسکیر و یرب بعد علاء الدولہ
 و علی کرم حوم دخی مقرر نامہ لر و یروب تصرف اولنورش بو و بعد تصرفی اسل قوف
 و اعیان مملکت و ولایت شہادتا ریڈہ ثبوت بولوب دفتر جدید حاقانید بنہ اول
 اول و جھلہ قیدا اولندی و علاء الدولہ مرحوم جوان بیکاری نام موضع حالی معطل
 اولب و معروف اولان اصحاب کھفک عدلہ نندن اولان جوان معور و کک فوناری
 اوتلاغ و کند و کف منزلی اولب کند و لرد قیانا سدن چوب کلوب حضرت ماری عزت
 طلب اندکرم افسون نام شہردن قالمقوب دکر اولان جوان بیکار نہ کلوب مذکور
 جوان رحلہ اندہ بولوب اولدی فیوناری حافظ قطیری بلہ الوب اول کھف
 شریفہ منوج اولد قلمتدن صکح مزور جوان بیکاری خالی و معطل اولما عن سادا
 نرمید دن فی السعادات سید حسین الحنی مرحوم علاء الدولہ بک یورد طریقتہ و یر
 و حصولندن اصحاب کھف شریف مؤذن اولان کمنہ ہر سنہ دہتمش رہ حلی چہ
 و یرمک اوزرہ اللہ مک و یروب اولدی ایچند او جکر لر و پیچہ جو حد ایدب
 احیا و عمارت ایدب جام بنا ایلش الی هذا الیوم مرحوم و مغفور سبک
 اولاد و انساب ایچند ساکن اولب خارجدن بوجہ من الوجع کمنہ دخل ایدب
 کلش اولیوب علی بک مرحوم دخی مقرر طوتوب غالبانہ اول و جھلہ قیدا اولدی
 و سا بر اوقاف دخی علی مابقی منقطع القدم و مغور القدم دفعہ تصرف
 اولنوکلمند بنہ اول و جھلہ قیدا اولدی

Bunun için Ey Muhammed, onlar hakkında bu kısaca anlatılanın dışın da kimse ile tartışma ve onlar hakkında kimseden bir şey sorma. Herhangi bir şey için Allah'ın demesi dışında :

— Ben yarın onu yapacağım. Deme. Bunu unuttuğun zaman rabbini an ve söyle de :

— İnşallah rebbim beni bundan daha çok doğruya eriştirir.

Onlar mağaralarında üç yüz dokuz yıl kaldılar. Derler. De ki, onların ne kadar kaldıklarını en iyi Allah bilir. Göklerin ve yerin gaybı ona aiddir

İşte Ashâb-ı Kehf = Mağara Yârânı hakkındaki islâmî inanış budur.

Bir Arşiv Belgesi ise, Mağara Yârânının Elbistan'da Çoban Pınarı mevkiine kadar gelerek burada sürüsünü otlatan bir çobanı ve köpeğini de yanlarına alıp mağaraya çekilmek üzere gittiklerini kaydeder. Yine bu kayda göre Selçuklu Saltanı Alâüddin Keykubâd (1220-1236) burada bir vakıf tesis etmiştir. Başbakanlık Arşivinde o bölgeye aid hicri 932 tarihli ve 998 sayılı arazi tahrir defterinin 479 uncu sahifesinde bu hususdaki kaydın fotokopisi ni veriyoruz. Bunun metni ise şöyledir :

Zikrolan evkaf Ashâb-ı Kehf-i Şerifi, merhum ve mağrur Sultan Alâüddin vakfedip serbestlik tariki ile tasarruf olunmasını şart edip sonra ümerâ-i Zülkadriyî vali olduklarında ber karar-ı sâbik vakfiyetin mukarrer dutup temessükler verip bâdehû Alâüddeve ve Ali Bey merhum dahi mukarrernâme verip tasarruf olunmuş. Bu vechile tasarrufları ehl-i vukuf ve âyân-ı memleket ve vilâyet şahadetleriyle sübut bulup defter-i cedîd-i hâkanîde yine ol vechile kayd olundu ve Alâüddeyle merhum Çobanpınarı nam mevzi' hâlî ve muattal olup ve mârûf olan Ashâb-ı Kehf'in idâdından olan çoban-ı mârûfun koyunları otlığı ve kendünün men-

zili olup kendüler Dakyanus'dan kaçıp gelüp Hazret-i Bâri âzze ismehû talep ettikde Efsûn nam şehirden halkup zikrolan Çobanpınarı'na gelüp çobanı ruhimetlehû anda bulup ol dahi koyunları hâfızı Kitmîr-ı bile alup ol Kehf-i Şerif'e müteveccih olduklarından sonra mezbur Çobanpınarı hâlî ve muattal olmağın Tirmiz Seyyidlerinden fahr-üsâdât Seyyid Huseyn-ül-Hasenî'ye merhum Alâüddeve Bey yurd tarihi ile verüp ve mahsulünden Ashâb-ı Kehf-i Şerife müezzin olan kimesneye her sene yetmişbeş çelebî akçe vermek üzere eline temessük verüp ol dahi içinde evceğizler ve bağçecükler edip ihyâ ve imaret edip hamam bina eylemiş. İlä hâzil-yevm merhum ve mağfur Huseyn'in evlâd ve ensabı içinde sâkin olup haricden bivech-i minel-vücûh kimesne dahl ede gelmiş olmayup Ali Bey merhum dahi mukarrer tutup Hâliyâ yine ol vechile kayd olundu ve sâir evkaf dahi alâ mâsabak maktu'ül-kadem ve mefrûz-ül-kalem vakfa tasarruf oluna gelmişdir. Yine ol vechile kayd olundu.

Aynı metni bugünkü Türkçe'ye şöyle çevirebiliriz :

Adı geçen Mağara Yârânı vakıflarını merhum Sultan Alâüddin vakf edip serbestlik yoluyla tasarruf olunmasını şart edip sonra Dulkadirli beyleri vali olduklarında eskisi gibi verip sonra Alâüddeve (Dulkadiroğlu 1479-1515) ve Ali (Dulkadiroğlu 1515-1522) bey merhum mukarrernâmeler verip tasarruf olunmuş. Bu şekilde tasarrufları bilir kişilerin ve memleket ve vilâyet ileri gelenlerinin şahadetleriyle sabit olup yeni deftere yine öylece kaydolundu ve Alâüddeve merhum, Çoban Pınarı adlı yer boş ve kullanılmaz olup mârûf Mağara Yârânından olan çobanın koyunlarının otlığı ve kendisinin yeri olup kendileri Dakyanus'dan kaçıp gelüp Hazret-i Allah talep ettikde Efsun (Efsus) adlı şehirden kalkıp anılan Çoban Pınarına gelip

adı geçen çobanı orada bulup o dahi koyunlarının muhafızı Kıtımir-i beraber alıp o mağaraya yolandıklarından sonra Çoban Pınarı boş ve kullanılmaz olduğundan Tirmiz seyyidlerinden seyyidler iftiharı Seyyid Huseynül-Hasenî'ye merhum Alâüddeve Bey yurtluk olarak verip ve mahsulünden Mağara Yârânına müezzin olan kimseye her yılda yetmiş beş Çelebî Akçe (4) vermek üzere eline sened verip o da içinde eveceğizler ve bahçecikler yapıp canlandırıp ve imar edip hamam bina etmiş. Bu güne kadar merhum Huseyn'nin evlâdı ve mensubları içinde sakin olup haricden hiç bir suretle kimse karışagelmış olmayıp Ali Bey merhum da mukarrer tutub şimdi yine öylece kaydolundu ve öbür vakıflar da eskisi gibi ayak kesilmiş ve kalem çekilmiş olarak vakfa tasarruf olunagelmıştır yine öylece kaydolundu.

Defterin incelenmesinden Elbistan da üç buçuk köy⁵ ve dört mezreanın vergi gelirinin Sultan Alâeddin Keykubâd tarafından bu maksad için

vakf edildiği ve Alâüddeve Bey tarafından Seyyid Huseyn'e bir köy⁶ bir çiflik, altı mezrea, üç yayla ve iki oba vergi gelirinin yurtluk olarak verildiği, ayrıca Elbistan kazasında Ashâb-ı Kehf makamı için bir müderris, bir hatib bir müezzin bir mütevellî bir câbi-tahsildar-ve bir evkaf nazırının tayin olduğu anlaşılmakta ve genel yıllık gelirdede 38 125 akçe tutmaktadır.

İşte Osmanlı kaynaklarında Mağara Yârânı hakkındaki tek resmî belge budur ve verdiği bilgiler bundan ibarettir.

4) İkinci Selim devrine kadar kullanılan bir para birimi olup 2,5 tanesi bir Osmanlı akçası tutarak (Bk. Mithat Sertoğlu, Resmî Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi, Akça, Çelebî Akçası maddeleri).

5) 993 sayılı arazi tahrir defterindeki kayda göre bunlardan Nişanlı köyü halkı hizmetleri karşılığı vergiden muaf tutulmuşlar. Efsus - öbür adı Parpur - köyü vergi gelirinin ise yarısı Hamza Baba Zavlyesine vakfedilmiştir. Çanlığan ve Savur köyleri vergi gelirinin ise tamamı bu vakfa dahildir.

6) Kayapınar köyü.